

Forfatter: Wied, Gustav

Titel: ENDETØNDEN

Citation: Wied, Gustav: "ENDETØNDEN", i Wied, Gustav: *Menneskenes Børn. Silhuetter. 1966*, udg. af Villadsen ; Christensen , Rosenkilde og Bagger, 1966-, s. 80. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-wied02val-shoot-workid61153.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Menneskenes Børn. Silhuetter. 1966

ENDETØNDEN

Det var en ustyrlig mærkværdig Hest! sagde Staldkarlen Niels Lende, da vi en Aftenstund sad sammen paa den lille Bænk omme ved Indkørselen og røg vore Piber. - Og saaden *hun* ku' spekelere! sagde han - det var li'efrem eurimelig!

- Ja, sagde jeg - klog var hun!

- Og se nu her igaar da hun døde, vedblev Niels fordybet i Minderne - saa stod hun jo løs i Baasen. Grimmene ha'de jeg ta'et a' hinne a' den Grund, a' saa ku' hun jo li'som lidt bekvemmere hoste ud. - - Jeg stod nere og muede under Jarlstenshoppen - *hun* ha'de jo Durkløv - og tænkte ikke paa no'en Ting i denne Verden. Ser jeg hinne saa ikke mirnik og dirnik gaa li'e bavlæns ud a' Baasen, Endetønden! Hva' Satan? tænker jeg. Og saa gaar hun ganske gesindi' op til Vindvet ud til det nordre Engstykke, Kandedat Johannes véd. Og dér stiller hun sig op og spekelerer med Øjnene li'e lukt ud igennem Ruderne. Hva' Fa'en ridder Endetønden! tænker jeg igen og vil op til hinne. Men saa vender hun sig ganske stille rundt. Og Ho'edet hænger helt nere mellem Forbenene paa hinne. Og saa gaar hun li'saa ny'eli' op i Baasen igen. Og hun snuser en totre Gange til Havren - for jeg ga' hinne jo mest Havre paa det sidste, gjorde jeg, Skravlet! For én tænker jo ve' saaden Lejli'hedder paa sig sæl osse, Kandedat Johannes, sagde Niels og nikkede alvorlig - om no'en sku' bevise én Venli'hed og Kærli'hed, naar Vorherre falder paa og kalde én til sig! - - og saa smækker hun sig ner. Og væk er hun, li'e kontant død med det samme!

81

- Ja-a, sagde jeg - hun var jo gammel! - - Bestilte hun andet end at køre med Faarepers Hus nu?

- Næ-i. Ja det vil si'e, hun maatte jo en lille Trip til Byen engang imellem, men det ku' jo datte udarbejde hinne.

- - Men ka' Kandedaten faa i sit Ho'ede, *hva'* hun vilde oppe ved det nordre Vindve? spurgte Niels og saa' mig dybt ind i Øjnene.

- Hun vilde vel se paa Marken og Græsset for sidste Gang, Niels, sagde jeg.

- Ja-a, sagde han - én véd junte, *hva'* det er a' dø, før en sæl li'som har prøvet det! - - Men én Ting synes jeg nu alli'level, a' hun er for god til, og det er, a' der saaden ska' koges Sæve paa hinne.

- Skal der da det? spurgte jeg.

- Ja vel saa! sagde Niels vredt. - Har Kandedaten ikke hørt *det*?

- Nej!

- Jo-o, det er Husjomfruen, er 'et, den Lappedykker! hun er li'som hun er rent vanslægtet etter a' koge Sæve.

- - Og mer end som en fjorten-femten Pund bli'er der danne, for maver var hun, lagde han til. - - Naa, men der er jo ikke stort a' si'e til 'et, sluttede han i en behersket Tone - for den Vej er vi jo alle beskaaret! - - Men elle's mener jeg da for *min* Part, ivrede han igen - a' sæl om Endetønden ikke var mer end som en Firfødning, saa ha'de hun da nok fortjent en mere kristelig Reverens, for hun var allenfals li'saa klov som Jomfru Jensen, om osse *hun* spankelerer Jor'en over paa to!

Og Niels suttede paa Piben, saa det skrattede nede i Svampedaasen.

- Hvor kom det sig, at hun havde faaet det underlige Navn? spurgte jeg lidt efter.

- Ja-ja-a, smilede han - *hva'* ka' Menneskene ikke hitte paa! - - Hun bar dét forresten allerede, da Kandedat Johannes Bro'er købte hinne ovre a' Pille Smedden i Skovbølle. Di sa'e, a' det var Sønnen, ham den lille gesvansi'e Lappeskrædre i Kastrup Vænge, a' det var ham, der ha'de døvt hinne begrundet paa, a' hun ha'de saaden svære Hofteben. - Og sommetidens, naar det begyndte a' tusse; 82 eller det var taaget i Vejret, saa li'nede hun sgu ossensaa grangiveli' en a' di store Edderkopper, Kandedaten véd. - Men det sku' begriveli'vis vaarre en *meget* stor, lagde han forklarende til.

- Ja naturligvis, sagde jeg.

- Og saa var der jo ossensaa *det*, vedblev han og rykkede mig lidt nærmere - a' hun ha'de den Svavhed,

(her blev hans Stemme lav fortrolig) a' hun ikke for aldri det ku' holde paa sine Vinde, og sær naar hun slog over i Trav.

- Naa herregud! sagde jeg - det kan jo hændes den bedste.
- Ja Gu' ka' 'et saa! sagde Niels. - Og *hun* ku' allenfals ikke for 'et.
- Hun var nok ellers flink? vedblev jeg.
- Ja *det* var hun! Der har s'men aldri' vaarren et undt Ord mellem vos.
- Jeg synes dog, jeg kan huske noget orm en Historie, Du og - -
- Ja-a, ja-a! sagde Niels. - Men det var straks, da vi ha'de faaet hinne.
- Hvad var det egentlig, der skete?
- Naa-aa, sagde han og blinkede polisk med det ene Øje. - Johannes véd det sgu godt!
- Nej jeg forsikrer Dig! - Løb den fra Dig?

- Næ-i, næ-i! sagde han ivrig. - Gu' gjorde hun da ej! - Næi, se det var jo en Søndav, begyndte han saa - a' jeg red paa hinne ud etter Posten. Saa møder jeg ham, Jakob, Avlska'len ovre fra Grængegaard'en. Og vi kommer jo ner hos Langlænderen omme i Bispegangen og faar vos et Par smaa Kradsere. Jakob red paa Stykhesten, der var en farli' Giraf til a' fjøte a'. Og saa paa Hjemturen lidt ude paa Kamstrup Landevej si'er Jakob til mig, om vi sku' kapridde. Og jeg si'er jo ja, endda jeg ikke kender Bestet, jeg ridder paa, saaden indtrængende. - - Jakob sætter saa i med Stykhesten, til det rasler etter. Og jeg tæ'sker jo løs paa Endetønden, og hun begynder da ossensaa saa smaat a' fjærte a'sted. Men der var begriveli'vis ikke *Tale* om, a' vi ku' udrette no'et. - Nu ha'de jeg lad't mig fortælle derovre 83 fra Skovbølle, a' hun sku' bli'e li'som det bare Krudt, naar hun ble' killel mellem Ørene. - Enhver har jo *sine* Svavhedder, Kandedat Johannes! Se nu Sidse Smeds! hun ka'for sit Liv ikke taale a' faa Spindesvæv i Ansigtet. Og ham, P e Dimbolt, han bli'er saa ædende gal, naar der sitter en Hane paa hans Brøndvippe! - - Næmen saa tænker jeg jo, a' det vilde vaarre en evi' Skam baade for mig og for Gaar'en, om Stykhesten sku' komme fø'st. Og saa stikker jeg jo Slikkefingren op i Nakken paa Endetønden og lirker hinne lidt mellem Haarene. Men hun ryster sig bare og grynter akkerat som hun ku' vaarre en Pattegris. Saa lirker jeg igen. - - For Jakob vendte sig om og vrængte Næse a' mig. Men Fa'en rive mig, om saa ikke Endetønden li'e med det samme staar saa fast som en Slivesten, saa jeg nær var gaaen ud over Ho'edet paa hinne. Ko's bevares, hvor ble' jeg dog gal! - - For én er jo aldrig det Menneske, én gi'er sig ud for, naar Vreden ta'er én, Kandedat Johannes! - - Og saa griver jeg med hele Haanden fat mellem Ørene paa hinne og river og rusker, saa jeg ble' fuldkommen laadden paa Fingrene a' alle di Haar, jeg trak ud. Nu ska' Du Dælen splintre mig frem, enten Du vil eller ej, dit Smørtru'! tænkte jeg. Men Fa'en maa bli'e klov paa Dyrenes Tænkemaade, for Endetønden begynder a' gaa bavlæns. Li'- saa ny'eli' bavlæns som en Vandtaske! Og saa spaserte hun mirnik og dirnik over a' Grøften til. Jeg sparker hinne i Siddebenene og tæ'sker hinne. Men bavlæns gaar hun nu immerhen. Og li'e med ét javer hun bægge Hinterfusserne ner i Vejgrøften. Og dér staar hun! Jeg ku begriveli'vis ikke holde mig fast i Længden, natu'li'vis! Og jeg maatte jo la'e mig glidde ud over Rumpen paa hinne og ner paa Dige volden. Men aldri' *har* jeg vaarren saa knusende i mit Ho'ede! Det li'efrem kogte med Edder og Forgift i det. Og saa trækker jeg en Stavre ud a' Gær'et. - - Jakob var helt oppe paa den anden Side Kastbjærg Mølle for længe siden! - - og saa kravler jeg op paa Vejen med Tømmen i den anden Haand. - - Jeg tror, a' jeg ku' ha' tosket hinne ihjæl! For det er eurimeli', saa Kraften sti'er i et Menneske, Kandedat Johannes, naar Forstanden er væk! sluttede han og gav sig ivrig til at sutte paa sin Pibe.

84

- Der er vist ikke lld, Niels, sagde jeg. - Værs'god, her er Stikker.
- Tak, sagde han og tændte.
- Naa? sagde jeg saa.

- Ja-a, Kandedat Johannes, begyndte han igen, da han havde faaet sig et Par Mundfulde - jeg *har* oplevet meget i *min* Tid baade her i Sognet, og mens jeg laa i Tjenesten! Men aldri' i mine livfødtde Timer er jeg ble'en saa rent sørg'mo-di-gen stemt som i *den* Stund! Det var li'som no'en tog mig indvendi' paa Hjærtet, og saa ble' jeg saa underlf tyngslet i hele min Krop, li'som a' der var lagt en Tønde Hvede paa mig.

- Hvad var der da i Vejen? spurgte jeg.

- Det var Endetønden, sagde Niels og nikkede hen for sig - det var Hesten! - - Og ha'de jeg ikke hørt, a' det er Digt og Histaarie, a' manne Mennesker etter deres Død sætte sig ner i Dyr og andre lev endes Ting, saa sku' jeg s'oret paa, a' det var min Søster Marie, der saa' ud igennem hinner Øjne!

- *Din Søster!* sagde jeg.

- Ja for Dyret staar jo dernede i Grøften, og hele hinnes Lejerne bæver, og Knæerne ryster, saa hun er ved a'styrte om. Og saa ser hun hen paa mig og paa Stokken, jeg ha'de brukken fra Gær'et, li'som hun ku' si'e: slaa kun, Niels! slaa mig kun! - - Men jeg slog ikke, gjorde jeg ikke, for Stokken faldt ud a' mine Fingre og trillede væk. Og li'e med det samme glidder der saaden et underli't Skilderi forbi mine Øjne! Og *det* var min Søster. - - Hun døde vel her for tyve Aar siden, og i manne Aar har jeg s'men ikke tænkt paa hinne. For der kommer jo saa meget imellem, Kandedat Johannes! - - Hun gik nu immerhen og rystede, og det var li'som hun ikke ku' støtte paa Benene. Det var Sanfejs, hun ha'de, og hun ha'de faaet det, da hun var fem Aar. Alting, hva' hun sku' bære, det tabte hun. Og naar saa den gamle vilde ry'e i Haarene paa hinne, saa var 'et, hun immer saa' paa hinne med sine Øjne og sa'e: slaa mig kun, Mo'er, slaa mig kun! men jeg ka' ikke gøre for 'et! Og saa græd hun, Skrovet, - - og saa græd hun.

85

Her standsede Niels og bankede sindig sin Pibe ud mod Kanten af Bænken. Derpaa sagde han:

- Etter hva' jeg nu saaden sæl har tænkt mig ud, Kandedat Johannes, sagde han - saa formoder jeg, a' Dyrene har deres Tanker indvendi' li'som vos Mennesker, og a' naarenstid di paa én eller anden Maade har ét eller andet for dem sæl, saa maa vi agte det.

- Ja-a, sagde jeg - det er vist meget rigtig, Niels.

- Forstaar sig vel, forklarede han videre - *jeg* har jo kun min Lærdom fra Hestene, begrundet paa, a' det er dem, jeg har stoderet al min Tid. Hvordan det forholder sig med Køerne og di lavere Klasser, se det ka' jeg jo vanskelii' ha' no'en Mening om.

- Nej, vist ikke, sagde jeg. - Men hvad blev det saa til med Endetønden?

- Naar jeg maa si'e min Mening rent ud, vedblev Niels og fortsatte sin egen Tankegang - saa tror jeg fuldt hen, a' Hestene er di Skavelser, der kommer vos Mennesker mest nær i det, ma' kalder Spekelasjun og Handlemaade? (Her saa' han spørgende op paa mig.)

- Ja-a! sagde jeg hurtig - ja, det tror jeg ogsaa!

- Og hva' Endetønden angaar, vedblev han - saa har *jeg* aldri' kendt hinner Li'emand til a' spekelere.

- Hvordan kom Du saa hjem med hende? spurgte jeg.

- Jo-o, sagde Niels - jeg mener nu som saa, a' *har* jeg fornærmet et Væsen, enten hun saa gaar paa to, eller paa fire, saa er d'inte min Ære for nær a' anerkende det.

- Nej, sagde jeg - det er fuldkommen sandt.

- Nu si'er vi, a' jeg ha'de gjort Kandedaten Skade paa Lejernet, sagde Niels ivrig og med en bred Gestus af højre Haand - eller jeg vil formode, a' jeg ha'de forklejet Kandedaten ved Tale, eller paa anden Vis! - - Vilde det saa'nte være smukt a' mig, om jeg beklavede det?

- Jo-o! sagde jeg.

- Og ha'de Kandedaten fornærmet *mig*, vilde Kandedaten saa ka'ske la' *det* bli'e sittende?

- Aldrig! sagde jeg. - Jeg vilde straks - -

- Naa! smilte Niels tilfreds - ja ser vi *det!*

86

- Maatte Du trække Endetønden hjem? spurgte jeg.

- Næ-i vist ikke, sagde han forarget - vist ikke! der er da Maade med alt! - - Næ-i da jeg ha'de smidt Stokken og sundet mig lidt, saa gik jeg hen til hinne. Og saa tog jeg hinne omkring Mulen og sa'e - for *min* private Mening er 'et nu a' Dyrene forstaar vos - - naar vi da elle's snakker *dansk* til dem! - - og saa sa'e jeg: Saa er vi vel nu kvit, gamle? Og hun strøg Mulen op og ner' a min Aksel og saa' saaden paa mig, a' jeg ruskede en Tot Græs og ga' hinne. Og saa red vi hjem, sluttede han - - Og der har aldrig vaarren et undt Ord mellem vos siden.

Nu sad Niels en Stund uden at tale. Han stødte ganske smaat til en Jordklump med Spidsen af sin Træsko.

- Hva' er Klokken, med Forlov? sagde han saa.

- Et Kvarter over ni! Han rejste sig.

- En maa nok saa ind a' fodre til Natten, sagde han. - Mon vi holder Oventørre i Maaren? sagde han og saa' op i Luften. - - Kandedat, kom det saa pludselig - om Di ku' lægge et Ord ind, saa der ikke ble' kogt Sæve paa hinne?

- Jeg skal gøre, hvad jeg kan, Niels! sagde jeg.

- Etter *min* private Mening, vedblev han - saa ska' Di nu angrive Jomfru Jensen langt mere end som Deres Bro'er, for det er hinne, der er rent taavelF paa *det* Omraade.

- Jeg skal nok tale med hende, sagde jeg.

- For Endetønden var jo begriveli'vis ikke mere end som en Hest, sluttede han af - og det ku' jo enhver se. Men den stod mig nu li'godt alli'evel paa det Omraade 1F- som en Smule nærmere end som de fleste.

Jeg nikkede. Og Niels gik langsomt ind over Møddingen hen mod Stalddøren.